

Panoramavrijheid – Vaakgestelde vragen

Hoe zit het auteursrecht in elkaar?

In België is ieder werk van een auteur of kunstenaar automatisch beschermd door het auteursrecht. Er hoeft geen bijzondere procedure te worden gevolgd. De auteur behoudt zowel het auteursrecht – het recht om bijvoorbeeld niet gekopieerd te worden en om toestemming te kunnen geven voor reproductie – als de bijhorende vermogensrechten – het recht om inkomsten te verworven op basis van de exploitatie van het werk. Die rechten behoren de auteur toe, maar komen ook toe aan de erfgenamen tot zeventig jaar na het overlijden van de auteur.

Wat is het concrete probleem dat het wetsvoorstel wil aanpakken?

Het auteursrecht beschermt ieder werk, waar het zich ook bevindt. Ook de architect heeft dus het auteursrecht op een bijzonder gebouw en een beeldhouwer op een standbeeld dat zich in een park bevindt. Dat betekent concreet dat het niet mogelijk is een 'rechtenvrije' foto te nemen in het openbaar domein wanneer deze werken aanwezig zijn in het straatbeeld en men niet de voorafgaande toestemming heeft gekregen van de betrokken kunstenaars.

Wat zijn een aantal voorbeelden van beschermde werken?

Er zijn ongetwijfeld in iedere gemeente voorbeelden te vinden. Het bekendste voorbeeld is het Atomium. Gezien de ontwerper André Waterkeyn in 2005 overleed, berust er nog auteursrecht op het meest bekende monument van Brussel tot het jaar 2075. Maar ook alle gebouwen van Victor Horta (overleden in 1947), waaronder het Centraal Station in Brussel, vallen nog steeds onder het auteursrecht. Maar er zijn ook veel moderne voorbeelden, zoals het Berlaymont-gebouw of het Europees Parlement in Brussel. De bescherming geldt ook voor andere kunstwerken die op pleinen zijn te vinden, zoals Totem van Jan Fabre in Leuven.

Ik vind overal foto's van het Atomium en gebouwen van Horta; is het dan wel echt een probleem?

Uiteraard houden veel rechthebbenden zich niet bezig met het opsporen van iedere reproductie van hun werk om dan rechtszaken te kunnen beginnen. Voor veel kunstenaars is het uiteindelijk een eer als hun werk in de smaak valt bij voorbijgangers. Ze staan het nemen van foto's daarom ook oogluikend toe. Dit betekent echter niet dat ze afstand doen van hun recht. Ze kunnen achteraf dus nog altijd hun rechten doen gelden. Voor die onzekerheid is een permanente oplossing nodig. Bovendien zijn er wel degelijk rechthebbenden die actief inbreuken op het auteursrecht opsporen. Hier geldt het voorbeeld van het Atomium, waarvan de auteursrechten nu door Sabam worden beheerd, dat in het verleden personen of bedrijven die het beeld van het Atomium gebruikten, bestookte met aanmaningen om auteursrechten te betalen.

Volgens het Atomium mag je wel foto's nemen voor persoonlijk gebruik. Wat is het probleem?

Het klopt dat het Atomium heeft verduidelijkt dat foto's die bijvoorbeeld op Facebook worden gezet of een niet-commerciële blog, dat die 'gratis' mogen gebruikt. Dat is echter slechts een belofte en het is niet duidelijk of dat in de toekomst nog zo zal zijn. Er is bovendien geen reden om een onderscheid te maken tussen persoonlijk en ander gebruik. Wie een reisgids over Brussel maakt, kan bijvoorbeeld niet zomaar een foto van het Atomium gebruiken. Dat is toch paradoxaal: een foto kan net bezoekers aanmoedigen het monument te bezoeken. Ook voor andere doeleinden is het noodzakelijk dat een foto volledig 'rechtenvrij' is. Zo wenst de online encyclopedie Wikipedia enkel rechtenvrije foto's te publiceren, vanuit haar geloof dat informatie vrij moet kunnen worden verspreid. Het gevolg hiervan is dat er geen foto van het Atomium op Wikipedia is te vinden.

Hoe regelen ze dat in andere landen?

In de meeste Europese landen heeft men in het auteursrecht een specifieke uitzondering voorzien voor kunstwerken die zich permanent in het openbaar domein bevinden. De filosofie is daar dat de auteur wist dat het werk aanwezig zou

zijn in het openbaar domein en dat men dus moeten kunnen tolereren dat voorbijgangers er foto's van nemen. De uitzonderingen zijn landen als Frankrijk, Italië Griekenland en België. Dat zijn toevallig landen met veel toeristen.

Hoe wil het wetsvoorstel de situatie regelen?

Vandaag bestaan er al heel wat beperkingen van het auteursrecht, namelijk situaties waarbij een auteur zich niet kan verzetten tegen een reproductie. Zo mag men bijvoorbeeld een fragment van een werk weergeven om er commentaar op te leveren in de media. Aan die lijst van uitzonderingen voegt het wetsvoorstel een bepaling toe, namelijk dat er geen bezwaar tegen een foto kan zijn bij "de gedeeltelijke of integrale reproductie op papier of op een soortgelijke drager met behulp van ongeacht welke fotografische techniek of enige andere werkwijze die een soortgelijk resultaat oplevert, van werken van beeldende, grafische of bouwkundige kunst, die zijn gemaakt om permanent in openbare plaatsen te worden geplaatst, indien de reproductie gebeurt van het werk zoals het zich aldaar bevindt en wanneer die reproductie geen afbreuk doet aan de normale exploitatie van het werk".

Voert het wetsvoorstel een absolute vrijheid in om foto's te nemen in het openbaar domein?

Neen, het wetsvoorstel regelt enkel het statuut van de beschermde werken in het openbaar domein. In het openbaar domein gelden nog andere regels. Zo mag men bijvoorbeeld geen foto's nemen van andere personen zonder hun toestemming (portretrecht). Wie dus een foto neemt van iemand die op een bankje in het park zit, en geen toestemming vraagt van die persoon, schendt wellicht zowel het portretrecht als het recht op privacy van die persoon.

Mag men dan geld verdienen met het gebruik van de foto's van de beschermde werken?

Het wetsvoorstel stelt niet dat het enkel over niet-commercieel gebruik mag gaan. Een bedrijf kan dus in principe ook dergelijke foto's gebruiken vanuit de algemene filosofie dat iedereen recht heeft op beelden van het openbaar domein. Het wetsvoorstel bevat echter wel een bepaling dat de normale exploitatie van het werk niet onmogelijk mag worden gemaakt. Een concreet voorbeeld. Wie een reisgids over Brussel uitgeeft en daarin een foto van het Atomium opneemt, zal wellicht niet meer gidsen verkopen omdat er een foto van het Atomium in is opgenomen. Maar als iemand een fotoreeks over het Atomium maakt, en daar een boek over uitgeeft, maakt het de rechthebbenden van het Atomium natuurlijk wel moeilijk om zelf een boek te maken. Dat kan niet de bedoeling zijn, en daarom maakt het wetsvoorstel dat onmogelijk.

Mag men foto's van het werk dan op iedere mogelijke manier gebruiken?

Neen, het moet gaan om een reproductie van het werk 'zoals het zich daar bevindt'. Met andere woorden, de foto moet worden genomen van het openbaar domein en moet ook zo worden weergegeven, dus bv. inclusief het omliggende plein, de bomen rondom,... Het is dus niet toegestaan om bijvoorbeeld een modeltekening van het Atomium te maken en dit in een advertentie te gebruiken. Dat is immers geen natuurgetrouwe reproductie van het Atomium.

Waarom komt het probleem de laatste jaren zo op de voorgrond?

Door de opkomst van digitale camera's en smartphones is de fotografie volledig gedemocratiseerd. Bovendien is het ook veel gemakkelijker om foto's te verspreiden. Terwijl vroeger foto's enkel door professionals werden genomen of door particulieren die het dan in klassieke foto-albums plaatsten, is vandaag iedereen een amateur-fotograaf geworden die zijn kunsten kan delen op sociale media (Facebook, Instagram,...). Hierdoor is ook de klassieke opvatting uit het auteursrecht gedateerd.